

De Paus van Satan

De Paus van Satan

Patrick Bernauw
& Philip Coppens

© 2016 by Patrick Bernauw, Erven Filip Coppens
www.scriptomanen.org / www.bernauw.com
patrick.bernauw@skynet.be

Eerste druk, Manteau 2011
Tweede druk, Schrijverspunt Clusteruitgeverij 2013
Derde druk, de Scriptomanen 2016
Cover: Marc Borms / Scripto Studio
NUR 305

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave is opgedragen aan de nagedachtenis
van Filip Coppens (1971-2012).

www.philipcoppens.com

www.facebook.com/coppensphilip

*Ik strompelde weg, niets wijzer geworden,
met een hoofd vol pijn en verse vragen.*

*In mijn queeste naar de Graal
was ik naar Bruges-la-Morte gekomen.*

En wat had ik gevonden?

Stilte.

Alleen Stilte.

En antwoorden die beter onuitgesproken bleven.

Heksenflora tiert welig op zekere kleine pleintjes waar de huizen geel geverfd zijn, zoals dat in de middeleeuwen het geval was met de huizen van misdadigers, en waar achter gesloten luiken de zwarte mis wordt gecelebreerd gedurende godslasterlijke bijeenkomsten van jonge mensen.

J.-K. Huysmans in een artikel over Brugge,
verschenen in *L'Echo de Paris* (1897)

Voorwoord

Philip Coppens is een Vlaming die al een tijdje wereldwijd 'on the road' is. Enkele jaren geleden was hij in Spanje voor een lezing rond een 'alternatief historisch' thema. Achteraf werd hij benaderd door een oudere heer die vlekkeloos (Noord-)Nederlands sprak, en er al meteen op drukte dat hij – wat ook het gevolg van hun gesprek mocht zijn – onder alle omstandigheden anoniem wenste te blijven. De man liet Philip een aantal fotokopieën zien van een moeilijk leesbare, met de hand geschreven tekst, gesteld in een vooroorlogs Nederlands. Hij vertelde erbij dat het om 'de laatste woorden' ging van de ooit zo beroemde – en ook wel beruchte – schrijver Joris-Karl Huysmans. Het testament van J.-K. Huysmans was oorspronkelijk in het Frans geschreven geweest, maar het werd door een lid van de Nederlandse tak van de familie van de schrijver naar het Nederlands vertaald, en het was door een speling van het lot in de handen van Philips contactpersoon terechtgekomen.

Charles-Marie-Georges Huysmans, geboren in 1848 in Parijs en daar ook in 1907 gestorven, werd geboren uit een Nederlandse vader en een Franse moeder. Om zijn Nederlandse afkomst te benadrukken, publiceerde hij onder de naam Joris-Karl of J.-K. Huysmans. Zijn grootvader telde een aantal Vlaamse schilders onder zijn voorzaten en was tekenleraar aan de Militaire Academie van Breda. Huysmans debuteerde in 1874 met een in eigen beheer uitgegeven dichtbundel en raakte al snel nauw betrokken bij de naturalistische kring die zich verzameld had rond Emile Zola. In zijn vroege

werk schetste hij bij voorkeur een banaal en alledaags bestaan, en gaf hij blijk van een diep pessimisme en zijn weerszin voor de moderne wereld. Zijn doorbraak kwam er pas nadat hij Zola in 1884 de rug toekeerde en de roman *A Rebours* publiceerde, die 'de bijbel van het decadentisme' werd genoemd en hem tot één van de iconen van het symbolisme maakte. Net als zijn hoofdpersonage Des Esseintes was Huysmans een estheet met een voorliefde voor het kunstmatige, die zich probeerde af te zonderen van de wereld en een leven lang leed aan tal van zenuwziekten.

Minder bekend is dat J.-K. Huysmans er naast zijn literaire carrière een loopbaan als 'ambtenaar bij de Sûreté Générale' op nahield. 'Wat daar precies onder verstaan moest worden, maakt dit manuscript perfect duidelijk,' vertelde de oude heer aan Philip. Het beschreef intensief de periode die voorafging aan de publicatie van zijn satanische schandaalroman *Là-bas* in 1891 en zijn daarop volgende bekering tot het christelijk geloof, die boeken opleverde als *La Cathédrale* (1898) en hem een plaats in de canon van de Franse literatuur opleverde. Hoewel er tot het eind van zijn leven twijfel bleef bestaan aan de oprechtheid van zijn bekering, stierf Huysmans in de pij van een Benedictijner broeder aan de gevolgen van long- en botkanker.

Het zou ons te ver leiden hier te schetsen hoe deze oude heer er uiteindelijk in slaagde Philip te overtuigen van zijn goede trouw. We zouden er trouwens ook de door hem gewenste anonimiteit mee teniet doen. Laat het volstaan op deze pagina's te vermelden dat Philip een kort onderzoek instelde naar zijn contactpersoon, en dat deze inderdaad een ver familielid van J.-K. Huysmans bleek te zijn. Ook in zijn voordeel sprak dat hij precies in contact was getreden met Philip om er achter te komen of het manuscript wel degelijk authentiek mocht worden genoemd.

Philip kende mijn fascinatie voor de occulte geschiedenis van Vlaanderen, en hij wist dat ik gedurende de afgelopen twee decennia zowel fictie als non-fictie had geschreven rond thema's die zich situeerden in *Fantastisch Vlaanderen* of *Mys-*

terieus België – van Brugge, over Gent, tot Orval. Hij wendde zich dan ook tot mij met de vraag het manuscript gezamenlijk te screenen, en een poging te doen om vast te stellen of we te maken hadden met een listige mystificatie.

Onze contactpersoon bezorgde ons in een Word document een gemoderniseerde transcriptie van het volledige manuscript, met de vraag het aan een grondig onderzoek te onderwerpen en, indien mogelijk, te publiceren. Toen hij kort nadien overleed, leek het erop dat hij volslagen alleen in de wereld had gestaan. Zijn bezittingen liet hij na aan goede doelen, en van het originele manuscript hebben we daarna niets meer vernomen. Ikzelf heb het nooit gezien en Philip heeft alleen even de fotokopieën van bepaalde passages in de handen mogen houden. We zijn er ons terdege van bewust dat deze hele gang van zaken ideaal is – en kenmerkend – voor personen die een literaire mystificatie een schijn van authenticiteit willen geven. Omdat wij niet beschikken over het originele manuscript, kunnen we de authenticiteit van de tekst alleen maar beoordelen op basis van zijn inhoudelijke en literaire vormkenmerken. Het spreekt vanzelf dat het in die omstandigheden onmogelijk is zonder enig voorbehoud welke conclusie dan ook te formuleren.

Zelfs als we ervan uitgaan dat de tekst een getrouwe weergave is van een Frans manuscript dat tot stand kwam voor 1907, dan moeten we ons nog de vraag stellen wie de werkelijke auteur is van dit literair en spiritueel testament: Joris-Karl Huysmans, of zijn secretaris Jean de Caldain. Huysmans zou deze bijzonder omvangrijke en gedetailleerde geschiedenis immers gedicteerd hebben aan Jean de Caldain, gedurende de laatste maanden, weken of zelfs dagen van zijn leven, vanop zijn ziekbed, terwijl hij verging van de pijn, onder invloed van verdovende middelen, tussen hallucinaties en ijdromen door. In hoeverre heeft Jean de Caldain de aldus tot stand gekomen tekst ‘geredigeerd’, en wat is er – inhoudelijk en stilistisch – met het testament van Huysmans gebeurd toen het door een familielid werd vertaald naar een ‘vooroorlogs Nederlands’ (met welk doel, overigens?) en vervolgens

omgezet in 'modern Nederlands' (door de contactpersoon van Philip?).

Welke weg het oorspronkelijke manuscript precies heeft gevolgd, om uiteindelijk bij de Nederlandse tak van de familie van J.-K. Huysmans te belanden, is ook lang niet duidelijk. Stel dat Jean de Caldain de pen van J.-K. Huysmans heeft vastgehouden of zelfs de ware auteur van het Franse manuscript is geweest, welke bedoelingen had hij dan met dit manuscript? Heeft hij geprobeerd de authenticiteit ervan te laten waarborgen door een vooraanstaand lid van de familie Huysmans? Heeft het manuscript vervolgens om een of andere reden tientallen jaren lang stof vergaard op een zolder, waar het uiteindelijk toevallig werd gevonden en door onze contactpersoon interessant genoeg werd geacht om te 'hertalen' en Philip Coppens aan te spreken?

Het heeft er de schijn van dat het manuscript voornamelijk gedurende 1907 tot stand is gekomen – het laatste levensjaar van J.-K. Huysmans. Houden we rekening met zijn mentale en fysieke conditie in die periode, dan moet het noodzakelijkerwijs bestaan uit een chaotische verzameling van artikels, documenten, brieven en notities, met elkaar verbonden door de al even chaotische herinneringen van de stervende schrijver. Aangezien de secretaris die hem op het eind van zijn leven bijstond, Jean de Caldain, de gebeurtenissen niet had meegemaakt waarover J.-K. Huysmans vertelde, kon hij ook geen idee hebben gehad waar en hoe bepaalde documenten precies pasten in het geheel. Het resultaat zou bijgevolg een zo mogelijk nog chaotischer geheel moeten vormen, a-chronologisch, met een overvloed aan losse verhaaldraden, passages die nergens toe leiden en fragmenten die volstrekt duister zijn voor wie niet in de geest van Huysmans kan kijken. De tekst die wij onder ogen kregen, is evenwel strak chronologisch opgebouwd en ook vrij sterk gestructureerd, wat doet vermoeden dat ofwel J.-K. Huysmans eerder al aan de slag is geweest met zijn testament, ofwel Jean de Caldain veel meer was dan zijn secretaris, misschien zelfs meer dan louter zijn ghostwriter.

Vormelijk en stilistisch draagt de tekst alleszins het stempel van J.-K. Huysmans. Zoals ook in zijn 'laatste woorden' ter sprake komt, was hij een van de eersten om op 'naturalistische' wijze allerhande documentair materiaal in een roman te verwerken. Bij leven en welzijn schreef Huysmans al 'faction', en onder die noemer valt ook deze tekst getiteld *De paus van Satan*. Zijn vaak sardonische stijl, de hyperbolen en opsommingen, zijn plotse uitbarstingen in pure lyriek, de *horror*... dit alles is *vintage* Huysmans. Bij sommige passages dachten we *Là-Bas* te lezen: de beschrijving van zijn relatie met Henriette Maillat, haar brieven die hij niet alleen in *Là-Bas* maar ook in *Satans Paus* gebruikt zou hebben, de zwarte mis, Saint Sulpice,... Maar *Là-Bas* is nu eenmaal, en zelfs in de eerste plaats, een autobiografische roman. Het boek vormde bovendien een scharnierpunt in het leven en werk van de schrijver. Misschien zou het omgekeerde ons pas echt moeten verbazen, namelijk: dat *De paus van Satan* geen raakpunten bezat met *Là-Bas*, waarvan het de wordingsgeschiedenis beschrijft en waarmee het de thematiek deelt.

Inhoudelijk hebben we de schrijver van *De paus van Satan* nergens op grove 'fouten' kunnen betrappen. Het leven van Joris-Karl Huysmans is vrij goed gedocumenteerd, door hemzelf – in zijn autobiografische romans en in tal van andere geschriften – en door Robert Baldick, de auteur van de magistrale biografie *The Life of J.-K. Huysmans* (1955). Aan de hand van dit boek hebben we *De paus van Satan* aan een grondige controle onderworpen. Hierbij hebben we kunnen vaststellen dat de schrijver van *De paus van Satan* al eens beweert op een andere plaats geweest te zijn dan uit bepaalde documenten mag blijken, maar dat hij daar dan ook een steekhoudende verklaring voor geeft. En als zijn chronologie al eens lichtjes afwijkt van die in het boek van Baldick, dan zou het omgekeerde ons ook – alweer – verbazen.

Het meest in het oog springende verschil tussen de 'officiële' biografie van Baldick en wat we zoal in *De paus van Satan* terugvinden, heeft te maken met het werk dat Huysmans zou hebben gedaan bij de Sûreté Générale. Maar ook

deze discrepantie is perfect verklaarbaar: Huysmans zelf kon er bezwaarlijk mee te koop lopen, en het per definitie geheime of op zijn minst discrete karakter van zijn job zorgde ervoor dat dit belangrijke aspect van zijn leven ook later weinig aan bod kon komen in artikels of boeken gewijd aan Joris-Karl Huysmans.

Een ander referentiewerk dat van onschatbare waarde bleek te zijn, werd geschreven door een onderzoeksjournalist *avant la lettre*, die zich als een pitbull in zijn onderwerp had vastgebeten: Herman Bossier, met zijn *Geschiedenis van een romanfiguur, de 'chanoine Docre' uit Là-bas van J.-K. Huysmans*. Deze studie over de kapelaan van de Heilig Bloedkapel te Brugge, Louis Van Haecke, die niemand minder dan 'de paus van Satan' zou geweest zijn, werd oorspronkelijk gepubliceerd in 1942, en in 1965 herdrukt in de reeks Vlaamse Wetenschappelijke Pockets van uitgeverij Heidelberg, te Hasselt. Dit boek verschaftte ons heel wat informatie die akelig parallel bleek te lopen met wat we ook al in het testament van Huysmans konden lezen.

Bérenger Saunière is sinds de late jaren zestig zowat een cultfiguur geworden, het zwaartepunt van eindeloze speculaties en honderden publicaties over 'de schat van Rennes-le-Château'. Er deden geruchten de ronde over bezoeken van Saunière aan Parijs, maar tot nu toe konden die niet hard gemaakt worden. Zijn naam terug te vinden in geschriften van Huysmans, die dateren van de late negentiende en de vroege twintigste eeuw, valt op zijn minst opmerkelijk te noemen. Toen we de informatie met betrekking tot Saunière gingen checken, zagen we hoe eenzelfde patroon zich aftekeningde als we eerder al opgemerkt hadden toen we de controle uitvoerden aan de hand van de biografie van Baldick of de studie van Bossier: hier en daar, vooral in de details, wijkt *De paus van Satan* af van wat we elders konden lezen, maar de grote lijnen liepen wel degelijk parallel. En hetzelfde patroon zagen we ook opduiken als we bepaalde passages uit het literair en spiritueel testament van Joris-Karl Huysmans controleerden aan de hand van het beschikbare archiefmateriaal.

Dit alles in acht genomen, zijn Philip Coppens en ikzelf reeds omstreeks 2005 tot de conclusie gekomen dat we geneigd zijn *De paus van Satan* als authentiek te beschouwen. Om een onbevooroordeeld publiek debat uit te lokken, zonder dat we meteen al onze kaarten op tafel hoefden te gooien, publiceerde ik een deel van het materiaal uit *De paus van Satan* in *Het Bloed van het Lam* (2006) en *Nostradamus in Orval* (2007). Het is inderdaad zo dat *De paus van Satan* mij ertoe gebracht heeft na een lange stilte opnieuw historische facties te gaan schrijven voor volwassenen. Vervolgens zijn we gestart met het mondjesmaat vrijgeven van artikels of bepaalde passages uit het boek in het Engels, en op het web – nog steeds met de bedoeling reacties los te weken. De nieuwe inzichten die wij op die manier hebben verworven, werden eveneens in voetnoten aangebracht in de tekst van *De paus van Satan* die wij hierbij presenteren.

Wij pretenderen hiermee niet al de raadsels opgelost te hebben die door *De paus van Satan* worden opgeworpen. Het werk *Le Précieux Sang à Bruges*, geschreven door de kapelaan van het Heilig Bloed Louis Van Haecke, is bijvoorbeeld ontegensprekelijk een gecodeerd boek, zoals *La Vraie Langue Celtique* van Henri Boudet er één is, de confrater en buur van Bérenger Saunière. Het is duidelijk dat Huysmans met betrekking tot de decoding van *Le Précieux Sang à Bruges* allerminst het achterste van zijn tong heeft laten zien. Het is dan ook onze bedoeling dit boek vroeg of laat in facsimilé uit te geven, zodat specialisten terzake zich over de materie kunnen buigen.

En zo laat *De paus van Satan* wel nog meer vragen onbeantwoord. Wie is de Grote Monarch die de Schriften van de Profeet Nostradamus in vervulling zal laten gaan? Wanneer zal dat gebeuren? En waar is het Heilig Graf te vinden dat de Grote Monarch zal legitimeren? In dat verband heeft Orval nog lang niet al zijn mysteries prijsgegeven... Wat moeten we er bijvoorbeeld van denken dat de Duitse Keizer Wilhelm, in volle Eerste Wereldoorlog, terwijl enkele kilometers verderop in Verdun hele legers worden afgeslacht, op expeditie

trekt om de Schat van Orval te vinden, terwijl de Kronprinz voortdurend in Stenay rondhangt, enkele kilometers verderop, bij de plek waar de Merovingische koning Dagobert II werd vermoord? Dit zijn feiten, er bestaan foto's van – en ze verdienen ongetwijfeld een nader onderzoek...

Patrick Bernauw & Philip Coppens,
augustus 2010

Deel 1:
Madame Dorval
(1888)

1.

Het was in het jaar 1888 dat ik de geforceerde banaliteiten en de rigide structuren van de roman voorgoed en bewust inruilde voor een eigen vorm van geschiedschrijving, die geen nood had aan een begin, een midden en een slot waarin alles netjes werd verklaard. Een roman heeft zin, betekenis, een doel. De geschiedenis daarentegen is voor een man met talent niet meer dan een kapstok om zijn ideeën en stijl aan op te hangen, die de gebeurtenissen kleuren met zijn temperament of vervormen met zijn vooroordelen. Documenten en bronnen – hoe betrouwbaar ze ook lijken – worden immers voortdurend herzien en tegengesproken door andere stukken die later zijn opgedoken, niet minder authentiek lijken dan de eerste en op hun beurt wachten om verworpen te worden door weer nieuwe ontdekkingen.

Het is waar, blinde mollen doken toen *en masse* onder in stoffige archieven. Het schrijven van geschiedenisboeken waarin ze beschimmelde bevindingen recycleerden, was niet meer dan een uitlaatklep voor hun pedanterie, die met een of andere medaille werd beloond door een of ander instituut. Geschiedenis is wellicht de meest infantiele van alle misleidingen: Clio heeft het hoofd van een sfinx. Hoe kunnen we ervan dromen de waarheid over de middeleeuwen te presenteren als we niet eens in staat zijn een volledig verslag van de Revolutie te geven?

Net dat was precies wat mij zo aantrok in de geschiedschrijving. Geschiedenis geeft geen antwoorden, geschiedenis stelt vragen. En in die jaren probeerde ik een historicus te zijn, jazeker. Het was ook mijn beroep, dit zoeken naar een waarheid die – zodra ze was geformuleerd – zo feitelijk mogelijk werd onderbouwd.

Ik trachtte mezelf voor te stellen te midden van de schepselen uit een verleden tijd, in hun antieke kleren, terwijl ik hun gedachten dacht. Ondertussen was ik er mij wel van

bewust dat mijn handig geselecteerde details alleen maar illusies produceerden. Maar wat deed het ertoe dat ik de minst betrouwbare was van alle geschiedschrijvers? Ik zou dan toch de meest evocatieve zijn! Nee, nee... ik wilde mijzelf niet het kleinste greintje verbeelding onthouden, noch het minste spoortje enthousiasme. En ik zal zeker niet zeggen dat ik nooit iets heb verzonnen. Ik wilde geen stompzinnige vervalser zijn, die uitblonk door een gebrek aan visie, uitsluitend trivialiteiten behandelde en zo even ver bleef van het creëren van een algemeen beeld als de pointillistische puzzels van de moderne schilders.

Het ergst van al waren de biografen. Zij schrokken er niet voor terug volumineuze volumes te wijden aan de stelling dat Jan Van Eyck geheelonthouder was of dat de Mollige Margot van François Villon niet de naam was van een prostituée, maar van een herberg. Inderdaad is het zo dat biografen hun onderwerp dienen te portretteren met zo weinig passie als menselijkerwijze mogelijk is. Maar ik zou niet in dezelfde vallen trappen als deze kwezelachtige kampioenen van de middenklasse moraal!

Ik was mij er ten zeerste van bewust dat documenten – hoe waar ze ook lijken – vaak slechts halve of niet meer dan schijnbare waarheden bevatten. In dit testament, waarin u mijn laatste woorden over de kwestie van *De paus van Satan* zult lezen, wil ik het bijgevolg anders aanpakken. Ik zal mij niet alleen baseren op documenten, maar ook steunen op mijn herinneringen, op mijn verbeelding. In mijn dromen heb ik een werkelijkheid gezien die ik wakend nooit kon doorgronden en die ik nu zal pogen te reconstrueren.

Net voor de oorlog van 1870 kwam ik in dienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken. In 1876 werd ik overgeplaatst naar de Sûreté Générale in de rue de Saussaies, op de Rive Droite van Parijs. Ik werkte daar tweeëntwintig jaar.

Gewoonlijk verscheen ik omstreeks elf uur op kantoor, om de volgende zes uren allerlei zeer uiteenlopende rapporten te schrijven, te verzamelen, te analyseren. Voor de bui-

tenwereld leek het of ik een van de vele auteurs was die een baantje hadden gekregen van onze geliefde overheid, en zo in staat gesteld werden zich in alle rust aan hun kunst te wijden. Hoewel ik zeer zeker heel wat literatuur heb gepleegd tijdens de kantooruren, heb ik mij ook altijd gewetensvol van mijn bijzondere taken gekweten. Bovendien was er de gelukkige omstandigheid, meer bepaald vanaf het eind van de jaren tachtig, dat mijn professionele activiteiten parallel begonnen te sporen met mijn literaire bezigheden.

Mijn kantoor moest ik delen met een ondergeschikte. Het was mijn lot zijn gewauwel te aanhoren over de nieuwste politieke verwickeling die mij matig of een minuscule verandering in zijn gezondheidstoestand die mij al helemaal niet interesseerde. Maar de muren en de meubels van mijn kantoor waren doordrongen van een geur van inkt en oud papier, die mij niet onwelgevallig was. En ik had uitzicht op een charmante tuin en het marmeren beeld van een vrouw, van wie ik de vrolijke en tegelijk lege gezichtsuitdrukking zowel betekenisvol als inspirerend vond.

Zodra de klok van vijf uur mij verlostte van mijn bureaucratische plichten, wandelde ik naar de boekenstalletjes van de Rive Gauche, of ik bewonderde de curiosa die uitgestald waren in de antiekwinkels van de rue du Bac. Zo ongeveer zullen de biografen van de toekomst mijn bestaan als ambtenaar beschrijven, en hoewel er veel waarheid is in dit verslag, is het evengoed een grote leugen.

Over de precieze aard van de speciale opdrachten die ik kreeg van de Sûreté Générale ben ik altijd, om voor de hand liggende redenen, meer dan discreet geweest. Zoals iedere schrijver weet – of elk lid van een organisatie die in het geheim moet opereren – berusten de beste leugens vaak op niet meer dan kleine verdraaiingen van de waarheid. In mijn geval zat het hem in de inhoud van de rapporten die ik schreef, verzamelde en analyseerde. Zij behandelden immers niet de alledaagse overtredingen van brave burgers en hadden niets te maken met het beteugelen van kleine criminelen, openbare dronkenschap of zedenschennis. Ik voorzag mijn

superieuren van het soort gevoelige informatie dat een staatsbestel nodig heeft om te overleven.

Het traumatische einde van de oorlog van '70 en het bloedige neerslaan van de Parijse Commune hadden in de hoogste cenakels van de macht geleid tot wat ik een institutionele argwaan zou willen noemen. Onze nationaal verkozenen wensten op een professionele wijze geïnformeerd te worden over wat er zoal broeide of op het punt stond uit te breken onder het volk dat ze had verkozen. Dit type van informatie moest men niet alleen zoeken in de ongere achterbuurten van Parijs, maar ook in de salons van de *haute bourgeoisie*. Daar lag immers de voedingsbodem van campagnes die weliswaar beschaafder oogden, maar voor de rest even dodelijk waren als het gepeupel dat de straat op trok om een bewind omver te werpen.

Het was allerm minst een buitensporige luxe voor een regering om te vernemen of er al dan niet een revolte op komst was en de samenzweerders te identificeren. Voor een nog jonge en vrij onstabiele republiek was het goed om weten wie hardop droomde van de komst van een Grote Monarch, een politieke fantasie die op een merkwaardige wijze verwant was met het thema van de terugkeer van Christus op aarde, of zelfs met de Komst van de Antichrist. Als het geloof bij machte was bergen te verzetten, waren pamfletten over de Grote Monarch misschien in staat een republiek ten val te brengen. De monarchie kon in Frankrijk nog steeds op heel wat sympathie rekenen, en heus niet alleen onder de adel, of bij de stilaan ontelbaar geworden troonpretendenten.

Het was mijn taak potentieel staatsgevaarlijke ideeën en individuen op te sporen en te evalueren. Ik moest weten, rapporteren, infiltreren. Voor het geval dat. Zodat 'men' kon ingrijpen voordat de boel explodeerde. Zodoende probeerde ik royalistische organisaties, vaak nauw verwant met fanatiek religieuze groeperingen, in kaart te brengen. Ik trachtte uit te vissen in hoever hun ambities weerklank vonden onder brede lagen van de bevolking, of zij over voldoende middelen

beschikten om een revolutie te financieren, of hun verzuchtingen misschien ook gehoor vonden in het buitenland.

Van mijn voorganger erfde ik een dossier dat mijn wildste verbeelding tartte. In 1873 stichtte baron Alexis de Sarachaga een vereniging met de naam *Hiéron du Val d'Or*. In de geschiedenisboeken zal men weinig over hem terugvinden, maar in mijn dossiers speelde hij de rol van voortrekker. Hij was een Spaans edelman, langs moederszijde verwant aan de Romanovs, langs vaderszijde aan de heilige Theresa van Avila. Sarachaga zag Christus als de ultieme goddelijke koning. Dit was niet zo verwonderlijk, want ook zowat het hele christendom geloofde dat Hij op een goeie dag terug zou keren naar de aarde om te regeren als een goddelijke koning. In tegenstelling evenwel tot de meeste christenen, wilde Sarachaga alvast de Wederkeer van Christus voorbereiden en een klimaat creëren waarin een goddelijke monarchie tot bloei kon komen. Op die manier hoefde de Verlosser bij Zijn terugkeer alleen maar op de troon te gaan zitten en zou Hij geen strijd hoeven te leveren met allerlei vijandige sociale krachten.

Dit voorbereidend werk zou geleverd worden door de Hiéron du Val d'Or. Op het eerste gezicht een nobel, zij het idioot idee – en van het type waar ik hoofdpijn van kreeg. Maar hoe dwazer het klonk, hoe meer succes deze geheime of minder geheime genootschappen leken te boeken. In 1886 raakte ik betrokken bij een dossier dat bol stond van bovennatuurlijke openbaringen en politiek geïnspireerde profetieën. Een heer die zich prins Louis-Charles de Bourbon noemde, ambieerde als Charles XI op de troon van Frankrijk te zetelen. Zijn vader, Karl Wilhelm Naundorff, was immers niemand minder geweest dan Louis XVII, zoon van Louis XVI en Marie Antoinette. *Le dauphin de France* was niet gestorven in de Tempelgevangenis van Parijs, nadat zijn ouders het hoofd hadden verloren in de helse uitvinding van dokter Guillotin. Nostradamus had het voorspeld, de Profetie van Orval had het geopenbaard en 'de Redders van Louis XVII' hadden het altijd geweten. Zij waren van mening dat de tijd rijp was

om wat zo afschuwelijk fout was gelopen gedurende de Revolutie nu weer recht te trekken.

Een zekere Vintras werd bezocht door visioenen waarin de aartsengel Michael verscheen, samen met de Heilige Geest en de Maagd Maria. Zij vertelden hem dat hij een nieuwe religieuze orde moest stichten, die nauw verbonden zou zijn met 'de ware koning van Frankrijk'. Het was Vintras die het genootschap van de Redders van Louis XVII in het leven riep. Enige tijd later koos zijn beweging het mystieke pad, mede onder invloed van ene Zuster Salomé. Zij was eveneens een zieneres die in het hart van Parijs woonde, aan de Place Saint Sulpice. Samen met Zuster Salomé richtte Vintras zijn eigen Kerk van Carmel op. Ze trokken naar het platteland, droegen een omgekeerd kruis op hun gewaden en verzamelden een massa volgelingen. Droegen ze een mis op, dan kregen ze doorgaans visioenen van Zwarte Madonna's, in bloed gedrenkte lelies, heiligen vermomd als troubadours of engelen in maliënkolders. Vintras zweette bloed, letterlijk. Dit bloed verscheen ook op hosties en vormde dan een hart waarin zijn naam was geschreven, in zijn eigen handschrift. Lege miskelken vulden zich op miraculeuze wijze met wijn, die her en der bloedvlekken achterliet.

Ik maalde er niet om – professioneel gesproken – of het waar was of niet. Wanneer dit slag volk in diskrediet gebracht moest worden, bijvoorbeeld omdat er politiek gevaar dreigde, was het handig ze op een wettelijk en wetenschappelijk volstrekt sluitende wijze aan de kaak te kunnen stellen als charlatans. En dus componeerde ik dossiers en documenteerde ik hun praktijken. En ik liet het licht van experts op de meest uiteenlopende gebieden schijnen over de feiten die ik had verzameld. Voor het geval dat.

In het geheim schreef ik een geheime geschiedenis. Ik noteerde dat de Kerk van Carmel al in 1848 veroordeeld was door de paus en dat Vintras in 1851 beschuldigd was van sodomie, het naakt opdragen van zwarte missen en masturberen op het altaar. Vintras had volgelingen in Engeland en België; hij bezat 'religieuze huizen' in Saint Odile in de Elzas,

en Sion-Vaudemont in Lotharingen. Kort voor zijn dood raakte hij bevriend met Joseph-Antoine Boullan, een uit zijn ambt ontzette priester die de zaak van Naundorff steunde en zich opwierp als de geestelijk erfgenaam van Vintras.

Deze verhalen inspireerden mij ten zeerste. Terwijl ik onderzoek deed naar de kring rond Naundorff, begon ik te werken aan een roman die zich afspeelde in de marge van de religieuze wereld en onder de volgelingen van Grote Monarch Charles XI. Ik hield deze bende gekken nu al enige jaren in de gaten en had massa's boeken, brochures, pamfletten en artikels verzameld over Nostradamus, Orval, de Hiéron du Val d'Or en de mysteries van Louis XVII. Ze hadden me verward, verwonderd, overdonderd, volkomen verbijsterd. Vroeg of laat zou ik al dit materiaal in een en dezelfde mal moeten gieten, als ik tenminste een min of meer coherent relaas wilde verkrijgen. En zo begon ik te dromen over een boek vol bizarre fantasieën en wrede feiten. Maar schreef ik dit boek als een roman dan zou het grote publiek er gillend van weglopen, en schreef ik het als een historische verhandeling dan zou het resultaat een kille, stilzwijgende maar niet mis te verstane berisping zijn van mijn superieuren bij de Sûreté.

Ik onderhield een intense correspondentie met de markies van Meckenheim, een devote volgeling van Naundorff, en werd uitgenodigd op wat hij 'een diplomatieke vergadering' noemde. Deze bijeenkomst ging door in de vreemdste van alle huizen die ik tot op dat ogenblik had betreden: de woning van de katholieke historicus en romanschrijver Charles Buet. Wekenlang, en iedere week weer, zou ik me in het salon aan de Avenue de Breteuil in het gezelschap bevinden van de merkwaardigste collectie gasten die men zich kan inbeelden: zaakgelastigden van Naundorff en dichters uit de sloppenwijken, kwezels die recht uit de sacristie kwamen en priesters die rondscharrelden in de grensgebieden van hun godsdienst, professoren in verdachte wetenschappen en actrices van dubbelzinnige zeden – en schrijvers, zoals ik. Ware gelovigen en brave burgers zetten hier hun reputatie op het

spel, maar het voedsel was excellent, de wijn vloeide rijkelijk en de charme van Buët was waarlijk ontwapenend.

Het was tijdens deze avonden, in het gezelschap van kabbalisten, demonologen, alchemisten en artiesten dat ik de onderwerpen aansneed die aan bod moesten komen in mijn eerste 'politieke' roman – deze vertelling van intrigerende zonderlingen, dit relaas zonder plot dat ik mij voorgenomen had te schrijven, gebaseerd op het heterogene materiaal dat ik had verzameld.

'Al jaren zoek ik naar de formule,' stelde ik mijzelf voor aan deze esoterische bonte bende, 'die de tegenstelling opheft tussen enerzijds de documentaire methode van Zola en anderzijds de onwil van de naturalisten om te begrijpen dat kunst alleen maar interessant wordt wanneer de zintuigen te kort schieten. Zou het niet mooi zijn, mocht ik de Zaak Naundorff in deze termen kunnen beschrijven? Moet de ware romancier niet ook een soort spiritueel naturalisme betrachten... van lichaam en ziel?'

Ze waren het allen met mij eens dat de Zaak Naundorff het ideale materiaal leverde voor een auteur die zowel spiritueel als naturalistisch te werk wilde gaan en zowel het tastbare als het onzichtbare wilde beschrijven.

Ze waren het allen met mij eens, behalve een grote en wat bleke priester van wie de ogen de blauwe gloed van saffieren uitstraalden en die de lange blonde lokken bezat van de doorsnee decadente dichter. 'Als u de erbarmelijke onreinheid van het lichaam en de eindeloze nood van de ziel wil vatten in een geschrift,' antwoordde hij met zijn diepe stem en ietwat gedempt, zodat iedereen ademloos naar hem luisterde, 'dan denk ik dat de Zaak Naundorff allesbehalve goed materiaal oplevert. Spirituele toppen, puur en zuiver, maar ook de donkerste afgrondelijke diepten zult u niet vinden in makke tijden als deze, meneer J.K., maar veeleer... in de middeleeuwen bijvoorbeeld.'

Hij keek me nu strak in de ogen en ook de nadruk die hij had gelegd op de initialen van mijn voornamen maakte me ongemakkelijk.

‘En voor de rest beseffen we diep in ons hart toch allemaal,’ vervolgde deze priester in zijn zo goed als onberispelijke Frans, waarin ik slechts een heel vaag noordelijk accent meende te bespeuren, ‘dat Charles XI niet de Grote Monarch kan zijn over wie hier hardop wordt gedroomd. Hij behoort niet eens tot de bloedlijn van de Bourbons!’

Vreemd genoeg stond niemand op om de verdediging van Naundorff op zich te nemen. Omdat niemand het tegen deze priester durfde op te nemen of omdat iedereen besepte, met het beetje gezond verstand dat hem of haar nog restte, dat de man gelijk had? Dat zij alleen maar meespeelden in deze groteske opera om de alledaagse verveling te verdrijven van een leven dat zichzelf verslijt in middelmaat?

‘Als u waarlijk dit boek wil schrijven dat een antidotum moet zijn tegen de mediocriteit en het materialisme van de periode waarin wij nu leven, dan moet u de blik wenden naar een tijdperk waarin de laagste schurkachtigheid hand in hand ging met de hoogste deugd!’ sprak de priester nu in het soort ronkende volzinnen dat hij wellicht ook op de kansel hanteerde. ‘In de middeleeuwen vertrouwden zowel de rijken als de armen zich met hun hele hart en ziel toe aan God of aan Satan, meneer J.K. Nee, hier onder ons zult u geen Grote Monarch vinden. Misschien, wie weet, vindt u zijn spoor terug in die oorden waar de mystiek en de mysteries van de middeleeuwen nog springlevend zijn. En dan heb ik het niet over Parijs, meneer. Dan heb ik het over Vlaanderen. Men spreekt niet voor niets over Vlaamse Primitieven. Zij bewaren het geheim! Ga naar Vlaanderen, meneer! U zult er alleen maar grote zondaars of ware heiligen ontmoeten. Ga de Boeteprocessie van Veurne zien, met zijn oeroude rituelen! Of mijn Kapel van het Heilig Bloed in Brugge! En schrijf dan uw boek!’

Waren er onder ons aanhangers van Naundorff die hem ter plekke wilden lynchen, dan kregen zij daar de kans niet toe. Nauwelijks had hij zich op dramatisch geheel verantwoordende wijze in zijn volle lengte opgericht om zijn stem bij die laatste woorden op volle kracht te laten donderen, of hij

was al verdwenen. Alleen zijn woorden leken nog na te galmen in het rokerige salon van de heer Buet.

‘Wat was dat?’ fluisterde iemand ten slotte. Er klonk ontzag door in de stem, en ook enig ongeloof.

‘Och,’ zei Buet. ‘Let niet op hem. Iedereen weet dat de abbé Van Haecke een beetje... excentiek is, nietwaar?’

Het incident maakte een eind aan mijn plannen om een boek te schrijven over de Grote Monarch Naundorff. Het gebruik van de initialen van mijn voornamen, de manier waarop hij me strak in de ogen had gekeken – en ik die er niet in slaagde de blik af te wenden –, hoe hij mijn geliefde Vlaamse Primitieven bij zijn verhaal had betrokken... Van Haecke gaf mij het gevoel dat hij speciaal voor mij naar deze bijeenkomst was gekomen, om mij een boodschap te brengen waarvan ik de draagwijdte nog niet kon begrijpen, maar die alleen van het allergrootste belang kon zijn. En niet alleen voor mij.

Geen van de andere aanwezigen durfde het aan nog terug te komen op het incident en zelf ging ik al vrij snel naar huis. Maar ik wist reeds heel zeker dat ik gehoor zou verlenen aan het bevel van Van Haecke – want een bevel was het geweest. Hij had mij een opdracht gegeven, een spoor om te onderzoeken, een punt van vertrek.

Vlaanderen. Brugge. Veurne.

2.

Robrecht II was de oudste zoon van Robrecht I van Vlaanderen, ook bekend als de Fries, en Gertrude van Holland. Zijn zus, ook een Gertrude, zou de moeder worden van Diederik van den Elzas, die het Heilig Bloed naar Brugge bracht. Robrecht de Fries was een raadselachtig personage: van 1085 tot 1091 was hij op een geheime missie in het Heilig Land – officieel was het een pelgrimage, officieus een verkenningstocht. Hij stierf een paar jaar voordat tot de eerste kruistocht werd opgeroepen door paus Urbanus II.

Zijn zoon trok samen met Godfried van Bouillon naar Jeruzalem. In Constantinopel moesten de kruisvaarders aan Keizer Alexius I Comnenus beloven al het land dat ze zouden veroveren terug te geven aan het Byzantijnse Rijk. Robrecht, wiens vader al onder Alexius had gediend gedurende zijn ‘pelgrimage’, had hier geen problemen mee. Sommige andere leiders van het kruisvaardersleger wel.

Jeruzalem werd veroverd in juli 1099. Ondertussen had ‘de Bevrijder van het Heilig Graf’ al een twijfelachtige roem vergaard als een kruisvaarder die een wreed genoeg schiep in moordpartijen en plunderingen. Zo leverde de buit die hij meebracht uit het Heilig Land hem nog een andere bijnaam op: Robrecht van Jeruzalem. Toen hij langs Constantinopel naar huis terugkeerde, weigerde hij het voorstel van de Byzantijnse keizer om in zijn dienst te blijven, maar aanvaardde hij een reliek als afscheidsgeschenk: de arm van Sint Joris.

Relieken. De middeleeuwers waren er gek op. Robrecht van Jeruzalem, Bevrijder van het Heilig Graf, keerde terug naar zijn graafschap Vlaanderen met een splinter van het Ware Kruis die hij aan Sint Walburga van Veurne schonk. ‘Laat ieder jaar weer een Boeteprocessie door de straten van Veurne trekken,’ beval hij, ‘waarin het leven en het lijden van Christus worden uitgebeeld in een mysteriespel. En laat de

splinter van het Ware Kruis het middelpunt zijn van het gebeuren.'

Onwillekeurig moest ik glimlachen toen ik die passage las. Want ik herinnerde mij de woorden van Johannes Calvijn, dat er tegen het eind van de middeleeuwen zoveel kerken beweerden een splinter van het Ware Kruis te bezitten dat ze voldoende hout moesten opleveren om een heel schip te bouwen. Maar goed... Het is natuurlijk het geloof van de mensen dat een stukje hout verandert in een kostbare relik met bovennatuurlijke krachten. En wie durfde te zeggen dat zich onder de vele valse stukken niet het ene ware verborg?

Zo begaf ik mij dus naar Vlaanderen, naar het kleine stadje Veurne, om de Boeteprocessie te zien. Ik was toen nog niet afgedaald in de diepste krochten daar beneden; ik had de verdoemden nog niet in het wit van de ogen gekeken. Het was de laatste zondag van juli 1888 en mijn toekomstige biografen draaide ik een rad voor de ogen, zoals ik daarna zo vaak heb gedaan. Ik liet ze geloven dat mijn jaarlijks verlof aanving op 31 juli en dat ik Parijs verliet met bestemming Hamburg, Keulen, Berlijn... waar ik enkele Duitse Primitieven wilde bezoeken. Later tijdens die merkwaardige zomer van 1888 zag ik inderdaad de adembenemende *Kruisiging* van Matthias Grünewald, die zo geweldig tot mijn verbeelding sprak. Maar voordat ik naar Duitsland vertrok, ging ik eerst nog de Vlaamse Primitieven bekijken, in Veurne. En het Passiespel dat zich daar voor mijn verbijsterde ogen ontrolde, maakte een al even onvergetelijke indruk op mij als mijn eerste confrontatie met de *Kruisiging* van Grünewald.

Sommige taferelen waren gedramatiseerd: acteurs speelden personages uit het Oude en het Nieuwe Testament. Andere scènes werden geïllustreerd met behulp van houten poppen, die op platformen waren geplaatst en door boetelingen op de schouders werden gedragen. Engelen reciteerden verzen waarin werd beschreven wat het volgende tafereel uitbeelde. Aan het eind van de stoet verscheen de Heilige Hostie, omringd door bisschoppen. Waar het Sacrament voorbij kwam, knielden de toeschouwers in aanbidding neer.

In de nabijheid van de kerk van de heilige Walburga werd de stoet gevormd, tussen dampende paarden van Romeinse soldaten. Maria zat op een ezel te wachten om naar Egypte te vluchten. Verderop stonden karren met de stal van Bethlehem en het Heilig Graf. Uit de kerk trad een lange rij maagden met rode konen en witte sluiers aan het licht. Ah, de onschuld! Die duivelse Onschuld!

En toen, toen was het alsof er een rivier ging stromen door de straten van Veurne – een rivier van goud en zilver, van blauw en purper. En op die rivier voer een praalwagen waarop Abraham zijn Offer bracht, zoals hij dat ieder jaar deed, al vele eeuwen lang. En langs deze rivier profeteerden de Profeten over de Plagen van Oorlog, Pest en Hongersnood terwijl mannen, vrouwen en kinderen Jeruzalem binnen trokken, wuivend met palmen en het Hosanna zingend.

En zie, daar was J.K. tijdens het Laatste Avondmaal, en daar was J.K. in de Tuin van Olijven, en daar was J.K. tijdens de Geseling en J.K. met de Doornenkroon.

Ecce Homo.

En hier had je weer een andere J.K. – nog een tweelingbroer, nog een dubbelganger – die het Ware Kruis torste. Hij werd niet langer gevolgd door twaalf apostelen, maar door twaalf soldaten. En door zijn beulen die de Instrumenten van de Foltering droegen.

Het verhaal was bekend, ik had het al zo vaak gehoord, en ik had het gezien op vrome prenten. En zien was geloven. Maar hier, in Veurne, zag ik in een overtreffende trap. Hier werd ik een ziener in de bovennatuurlijke zin van het woord. Zodra je het kosmische patroon herkende, kon je de gebeurtenissen voorspellen. Wordt je een profeet. Transformeerde het aloude sprookje plotseling in een onontkoombare realiteit. Alsof de geschiedenis zich herhaalde. En tastbaar werd. Zo tastbaar.

De opwindning van de menigte. De volmaakte stilte. De intensiteit waarmee mannen, vrouwen, kinderen baden, geknield, luid, de parels van een rozenkrans glijdend door de eeltige vingers van een hand krom van reuma. In alle ramen

brandden kaarsen, terwijl arme oude vrouwtjes nederig een schamel handvol centen aan het Ware Kruis offerden, alsof het Maria en Magdalena kon troosten die huilend en weeklagend achter weer een andere J.K. aan strompelden.

Zijn hoofd van bloed en wonden. Veronica met de slui-er, doordrongen van zijn bloed, zweet en tranen. Een engel die zei dat allen die hun lot bekloegen beter even zouden stilstaan bij het lijden van Onze Lieve Heer. En nogmaals de Arma Christi, de Werktuigen van de Passie, deze keer meege-dragen door penitenten – spijkers, gesel en geselkolom, lans, dobbelstenen, rietstok, doornenkroon, emmer (voor azijn), spons, hamer, tang, het opschrift 'INRI'. Kleine rouwende meisjes bij de kar van het Heilig Graf, Onze Lieve Vrouw van Smarten, de Opstanding en ten slotte...

De boetelingen.

De immense stilte die viel over deze angstaanjagende figuren in hun donkere pijen. Ze hadden een kap over het hoofd getrokken, zodat je hun gezicht niet kon zien. Dit wa-ren geen acteurs. Ik zag bloeddoorlopen ogen door de gleu-ven gluren. Zij speelden niet, zij wàren. Blootsvoets, toorts in de hand, deden zij boete voor hun zonden en voor die van ons en ze deden dat door ieder voor zich hun eigen zware houten kruis te dragen in de voetsporen van J.K., die het zijne droeg op weg naar Calvarie, Schedelberg, Golgotha.

Ah, hoe aangenaam is het, terwijl ik deze woorden schrijf, weer even in Veurne te vertoeven! In Veurne, waar ik voor het eerst volkomen werd uitgeveegd, zoals het nauwe-lijks enkele dagen later opnieuw gebeurde, toen ik voor het schilderij van Grünewald stond: weggeveegd, weg van de wereld, naar een andere plaats geslingerd, naar een andere tijd, waar ik geen kranten behoefde te lezen, geen pijn moest verbijten... Ah, wat een droom!

Hoe goed was het nog even te verpozen tussen deze ware penitenten die boete deden voor de zonden van de mensheid, zowel voor de onbenullige en welhaast komische als voor de welhaast kosmische waarvan we de diepte, de omvang, de draagwijdte niet konden bevatten. En ik dacht

aan Jack the Ripper die voor het eerst toesloeg tijdens diezelfde zomer van 1888, 31 augustus, Buck's Row, Whitechapel.

Er stond een priester naast mij in de menigte, een grote en knappe man met koolzwart haar en levendige ogen. Hij vroeg me in het Frans of ik een journalist was en ik zei dat ik een schrijver was op zoek naar een thema.

Hij glimlachte vaag. 'Misschien kunt u schrijven over de manier waarop de Boeteprocessie van Veurne langzaam maar zeker is... gedegenereerd?' Bij dat laatste woord trok hij zijn zware wenkbrauwen op, als om het te voorzien van een onmiskenbaar vraagteken, en de ironie ervan te onderstrepen. 'In de zestiende eeuw was de Processie niet veel meer dan een burleske, met als centrale figuur een *gayant*. Weet u wat een *gayant* is?'

'Een van die oude Vlaamse reuzenpoppen?'

Hij knikte. 'Ze hebben altijd een belangrijke rol gespeeld in de populaire festivals van de Lage Landen. Maar zeg nu zelf: Jezus Christus voorstellen als een *gayant*...? Enfin, op zeker ogenblik zouden twee Spaanse soldaten die de rol van de Romeinse bezetter op zich hadden genomen de heilige hostie gegrepen en op hun speer gestoken hebben... Of iets van die aard. Er werd een broederschap opgericht om een einde te maken aan dit soort profaniteiten, de Sodaliteit van de Gekruisigde Zaligmaker als ik me niet vergis, en die herstelde ook het primitieve mysterie. Zo ontstond de Processie zoals we ze nu kennen, in 1637 of daaromtrent.'

Het klonk nog steeds als het gebabbel over koetjes en kalfjes van twee vreemden die elkaar toevallig hebben ontmoet, maar ik kon mij niet van de indruk ontdoen dat hij mij iets zeer specifiek wilde vertellen, en dat hij mij niet toevallig had aangesproken.

'Zeer interessant,' mompelde ik.

'Men wil ons doen geloven dat de heiligschennis een ongeluk was. Maar daar geloof ik niets van. U zou hier moeten over schrijven, het is een fascinerend verhaal. Volgens mij

heeft het te maken met de Arma Christi... en met relieken, natuurlijk. Het heeft altijd te maken met relieken. In Brugge hebben ze een erg gelijkaardige Processie van het Heilig Bloed, in het Franse Perpignan kennen ze de La Sanch Processie en in het Spaanse Gerona La Sang. Telkens worden die mysteriespelen gestuurd door geheime genootschappen van penitenten en telkens duiken ook verhalen over oeroude ketterijen op, waarin de Arma Christi en andere relieken een rol spelen.'

'U klinkt als een expert terzake,' zei ik.

'O nee,' glimlachte hij. 'Het zou werkelijk te veel eer zijn mij een expert te noemen. De enige ware expert in deze aangelegenheden is mijn vriend, de abbé Van Haecke. Hij is de kapelaan van de Kapel van het Heilig Bloed in Brugge. Als u over deze onderwerpen wil schrijven, moet u hem vast en zeker opzoeken.'

Dit kon geen toeval meer zijn, realiseerde ik me: deze vriendelijke en beschaafde priester had mij met opzet aangesproken. In feite had dit besef aanleiding moeten geven tot enige professionele ongerustheid, want het impliceerde dat ik werd geschaduwd, van de salons van Buet tot de Boeteprocessie van Veurne. Maar gek genoeg voelde ik mij nauwelijks geïntimideerd, misschien omdat ik ook wel inzag dat mijn gesprekspartner probleemloos had kunnen zwijgen over Van Haecke, als hij dat had gewild. Blijkbaar probeerde hij me in de eerste plaats duidelijk te maken hoeveel hij van me wist, en dat ik om een of andere reden dringend contact moest opnemen met de kapelaan van het Heilig Bloed.

'Eerlijk gezegd,' zei ik, erover wakend de vanzelfsprekende toon van een beleefde conversatie tussen twee vreemde heren te handhaven, 'heb ik daar ook aan gedacht toen ik Parijs verliet. Maar ik wilde zo'n Processie graag in levende lijve meemaken, en die van Brugge vindt plaats in mei, vandaar dat ik voor Veurne koos. Straks reis ik af naar Duitsland, ik heb een treincoupé geboekt. Maar wellicht bent u daar ook van op de hoogte, meneer...?'

‘Saunière,’ antwoordde hij zonder enige aarzeling, ‘Bérenger Saunière is de naam. Ik ben de abbé van Rennes-le-Château, een piepklein dorpje in de Midi... Neem me niet kwalijk, meneer Huysmans, maar ik had u herkend en... vergeeft u mij, ik had me meteen aan u moeten voorstellen als een groot bewonderaar van uw werk.’

Terwijl ik hem verwonderd bleef aankijken, schudde hij me de hand. Hij had een droge, krachtige handdruk. Ik vroeg me af of ik aan achtervolgingswanen begon te lijden. De verklaring van abbé Saunière klonk vrij plausibel. Als Van Haecke zijn vriend was en als Saunière een bewonderaar was van mijn werk, was het allerminst onmogelijk dat hij ervan had gehoord hoe Van Haecke met mij in discussie was getreden. En dat hij me, op weg naar zijn vriend van het noorden, hier in de menigte had herkend, en ons gesprek de bekende richting had uitgestuurd... Het was mogelijk.

‘Verwondert het u?’ glimlachte Saunière – die charman- te glimlach leek wel op zijn gezicht gebeiteld. ‘Verwondert het u dat een man van de kerk uw werk in zijn hart draagt?’

Ik haalde de schouders op. ‘Niet echt,’ zei ik.

En toen wilde ik hem nog een paar vragen stellen over zijn relatie tot Van Haecke en over mijn werk (om te horen of hij de waarheid sprak) – maar net op dat moment ontstond er om ons heen enige commotie. Het paard van een *gendarme* was gaan steigeren en toen de menigte weer tot rust was gekomen, bleek abbé Saunière erin te zijn opgelost... zoals zijn vriend Van Haecke niet zo lang voordien ook opeens in het niets was verdwenen.

Het kostte me enige moeite uit te vinden waar Rennes-le-Château precies gesitueerd moest worden, maar toen ik het dorpje eindelijk had gelocaliseerd, bleek het zich pal in het hart te bevinden van een van de grootste ketterse stromingen die de westerse wereld ooit heeft gekend: die van het katharisme.

3.

Ik herinner me die ochtend in oktober van het jaar 1888 als de dag van gisteren. Vroeger wakker dan gewoonlijk, trok ik met frisse tegenzin een oog open en merkte dat het raam van mijn slaapkamer versierd was met ijsbloemen. Het was een goede dag om thuis te blijven, het soms slopende werk op kantoor te laten voor wat het was en mij te wijden aan het artikel over het Heilig Bloed dat ik bezig was te schrijven.

Ik trok een kamerjas aan en ging in de kleine zitkamer zitten, waar het nog bitter koud was. Gelukkig viel mijn appartement makkelijk te verwarmen. Het bevond zich op de vijfde verdieping van een groot herenhuis, bood uitzicht op een kleine binnentuin waar ik regelmatig een frisse neus ging halen en telde niet meer dan een zit-, bad- en slaapkamer met een groot bed, een klerkast en op de schoorsteenmantel een antieke klok en koperen kandelaars. De zitkamer had het karakter van een werkruimte gekregen, met muren die schuilgingen achter ebbenhouten kasten, volgepropt met boeken. Voor het raam had ik een grote tafel gezet, een lederen fauteuil en een paar stoelen.

Terwijl ik wachtte tot de kolen roodgloeiend werden en begonnen te sissen als bakkend vet, ging ik aan de secretaire zitten die ik gebruikte als schrijftafel. Ik rolde een sigaret en keek naar mijn aantekeningen over het Heilig Bloed van Brugge, de stad die ik bij voorkeur wilde bezoeken wanneer de Processie door haar straten kwam. Ik had er geen idee van wat Van Haecke en Saunière van me wilden, maar het was duidelijk genoeg dat ze me om een of andere reden in het Venetië van het noorden wilden hebben. Als ik aan hun lokroep gehoor verleende, zou ik in ieder geval goed beslagen ten ijs komen.

Ik was gedurende enkele jaren een trouw discipel van de naturalistische school van Zola geweest. Bij verscheidene

gelegenheden had de Meester mij vereerd met de opdracht documentatie voor hem te verzamelen, zodat hij zijn meesterwerken kon schrijven zonder afgeleid te worden door zoiets triviaals als het onderzoek dat daarvoor verricht hoorde te worden. Zoals ik eerder al stelde, pleegden mijn professionele en literaire besognes tot mijn groot genoegen al eens een eindje hand in hand te lopen. Ik had heel wat ervaring met het voeren van een onderzoek in stoffige bibliotheken en tussen de vier muren van een stille studeerkamer. In feite had ik best nogal wat kenmerken gemeen met de suffice kamergeleerden die ik zo verafschuwde. En daar deed ik nu mijn voordeel mee.

Het Heilig Bloed van het Nieuwe Jeruzalem (uit de notities van J.-K. Huysmans)

In 1139 ging de graaf van Vlaanderen, Diederik van den Elzas, een eerste keer op pelgrimstocht naar Jeruzalem, het koninkrijk van de kruisvaarders. Hij trouwde er met Sybilla van Anjou, dochter van koning Fulk van Jeruzalem. Gedurende de Tweede Kruistocht nam Diederik onder meer deel aan het beleg van Damascus, geleid door de halfbroer van zijn vrouw, Boudewijn III van Jeruzalem. Het beleg draaide uit op een grandioze mislukking, en hij keerde terug naar huis. Een legende vertelt evenwel dat op Kerstdag 1148, in het Heilig Graf dat zich vlak bij de Tempel van Salomon bevond, door enkele Tempeliers en in het gezelschap van Diederik van den Elzas en zijn vrouw Sybilla, een stenen kruik werd gevonden met het Heilig Bloed van Christus. Dit is onmogelijk, omdat Sybilla op dat moment niet eens in het Heilig Land was. Diederik zou het Heilig Bloed gekregen hebben als dank voor zijn militair optreden in het Heilig Land... dat allesbehalve succesvol mocht worden genoemd. Blijkbaar was men al in de middeleeuwen druk bezig de geschiedenis te vervalsen...

Gedetailleerd wordt beschreven wat zich nooit kan hebben voorgedaan: hoe de Tempeliers het Heilig Bloed eerbiedig in een achthoekig flesje goten, dat zorgvuldig werd verzegeld met twee gouden rozen. De 'geschiedschrijvers' van die dagen voegden eraan toe dat de schone Sybilla en enkele ridders in het gezelschap besmet

waren met lepra en te lijden hadden van afschuwelijke koortsaanvallen. Maar toen Sybilla de onschatbare relik aanraakte, zag zij in een visioen 'het Nieuwe Jeruzalem van het Westen'... dat de stad Brugge bleek te zijn. En het volgende ogenblik waren zij en alle melaatsen die om haar heen stonden op een wonderbaarlijke wijze genezen. De gravin zou toen de plechtige eed gezworen hebben van Brugge een Nieuw Jeruzalem te maken, een Heilige Stad, een hemel op aarde.

Vergezeld van het Vlaamse kruisvaardersleger en de abt van Sint Bertijn (gelegen op het grondgebied van wat nu het Franse stadje Saint Omer is, maar toen het Vlaamse stadje Sint Omaars was) deden Diederik en Sybilla op 7 april van het jaar 1150 hun blijde intrede in Brugge. De metselaars hadden net de laatste steen gelegd van de kapel van Sint Basilius aan de Burg. Vanaf nu zou het Sanguis Christi of het Heilig Bloed hier vereerd en aanroepen worden voor de meest uiteenlopende aangelegenheden, van strikt persoonlijk zaken tot belangrijke politieke beslissingen.

Het oudste document met een vermelding van het Heilig Bloed dateert van 1256. Er gaapt met andere woorden een kloof van meer dan een eeuw tussen de legendarische verslagen die ons werden overgeleverd en dit geschrift. Het is dan ook zeer wel mogelijk dat het Heilig Bloed pas veel later in Brugge aankwam dan de legenden beweren. Anderzijds was er omstreeks 1150 wel degelijk een relik van het Heilig Bloed aanwezig in Constantinopel, meer bepaald in het keizerlijk paleis. Het maakte deel uit van een hele reeks relieken die in verband stonden met het lijden van Christus. In 1204 werd Constantinopel geplunderd door kruisvaarders. De toenmalige graaf van Vlaanderen, Boudewijn IX, werd verkozen tot nieuwe keizer en zond wellicht een boel geroofde relieken naar Brugge, waar zijn dochters Johanna en Margaretha het graafschap bestuurden. De manier waarop het kristallen recipiënt werd geslepen, toont ook aan dat het bedoeld was om parfum in te bewaren, wat er nogmaals lijkt op te wijzen dat de oorsprong ervan in Constantinopel gezocht moet worden.

Of het waarlijk het bloed van Christus is dat naar Brugge kwam, in 1150 of een eeuw later, is uiteindelijk niet belangrijk. Van oneindig veel meer gewicht is wat de graaf van Vlaanderen en zijn gade Sybilla wilden wat het was. Wat hun nazaten wilden dat het